بەناوی خودای بەخشندەو میهرەبان

بەناوی گەلەوە

پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق

پشت بە حوکمی بڕگەی (١) لە ماددەی (٥٦)ی یاسای ژمارە (١)ی ساڵی ١٩٩٢ی هەموارکراو و، لەسەر پێشنیاری ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان، پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق لە دانیشتی ئاسایی ژمارە (٩)ی رۆژی ٢٠١٤/١٠/٢٩ بڕیاری دەرچوواندنی ئەم یاسایەی دا:

یاسای ژمارە (٦)ی ساڵی ٢٠١٤

یاسای زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان ـ عێراق

بەشی یەکەم

پێناسە و زاراوەکان

ماددەی (١):

مەبەست لەم زاراوانەی لەم یاسایەدا بەکارهاتوون ئەمانەن:

یەکەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان ـ عێراق.

دووەم: زمانە فەرمییەکان: ئەو زمانانەیە کە بەپێی دەستووری هەمیشەیی عێراق دان بە فەرمی بوونیاندا نراوە.

بەشی دووەم

بنەما و ئامانجەکان

ماددەی (٢):

کوردی و عەرەبی دوو زمانی فەرمیین لەسەرانسەری عێراقدا، لە کوردستانی عێراقدا زمانی کوردی زمانی سەرەکییە.

ماددەی (٣):

لە کوردستانی عێراقدا زمانی پێکهاتەکانی تری (تورکمان و سریان و ئەرمەن) لە یەکەی بەڕێوەبەرایەتی خۆیاندا و لە کاتی پێویستدا، لە پاڵ زمانی کوردیدا فەرمیین.

بەشی سێیەم

زمانی یاسا و دادگاکان

ماددەی (٤):

پرۆژە یاسا و بڕیار و پەیڕەو و ڕێنماییەکان لە هەرێمدا بە زمانی کوردی ئامادە دەکرێن و دەردەکرێن.

ماددەی (٥):

دەقی یاسا و بڕیارەکان لە رۆژنامەی فەرمی لە هەرێمی کوردستان بە زمانی کوردی و عەرەبی بلاّودەکرێنەوە، دەقە کوردییەکە سەرچاوە و بنەمایە.

ماددەی (٦):

یەکەم: هەموو رێکارە دادوەرییەکان بە بڕیاری دادگاکانیشەوە، بە زمانی کوردی بەڕێوە دەچن و دەنووسرێن.

دووەم: ئەگەر لایەنێکی داواکە زمانی کوردی نەزانێت، پێویستە دادگا وەرگێڕێکی بۆ دابین بکات.

بەشی چوارەم

زمانی دامو دەزگاکانی حکومەت و دامەزراوەکانی دیکە

ماددەی (٧):

زمانی کوردی، زمانی ئاخاوتن و نووسینی فەرمی سەرجەم دامەزراوە دەستووری و فەرمانگەکانی هەرێمە.

ماددەی (٨):

زمانی نووسین و پەیوەندی لە نێوان حکومەتی هەرێم و حکومەتی فیدراڵ و هەرێمەکانی تری عێراقدا، زمانی کوردی و عەرەبییە، بۆ پەیوەندی لەگەڵ دامەزراوە بیانییەکان زمانی کوردی و هەر زمانێکی تری پێویست بەکار بێت.

ماددەی (٩):

پێویستە رێککەوتنەکانی حکومەتی هەرێم لەگەڵ لایەنە دەرەکییەکاندا، بە زمانی کوردی و زمانی لایەنی بەرامبەر بێت.

ماددەی (١٠):

یەکەم: تابلۆی سەرجەم دامەزراوە و فەرمانگە حکومییەکان زمانی کوردی و عەرەبی لەخۆ دەگرێت، بەڕەچاوکردنی زمانی پێکهاتەکانی تر، بەمەرجێك نووسینە کوردییەکە لەبەشی سەرەوەی تابلۆکە بێت.

دووەم: تابلۆی نووسینگە و نوێنەرایەتی و کونسەڵگەری وڵاتان و رێکخراوە بیانییەکان لە هەرێمدا بە زمانی کوردی و عەرەبی و زمانی لایەنەکەی دیکە دەبێت.

ماددەی (١١):

هەر دامو دەزگایەکی حکومی و ناحکومی عێراقی و بیانی کە مامەڵەی لەگەڵ هاوڵاتیانی هەرێمدا هەبێت، پێویستە لە فۆرم و نووسراوەکانیاندا زمانی کوردی بەکار بهێنێت.

ماددەی (١٢):

یەکەم: تابلۆی ڕێنمایی شەقامەکان و دەستنیشانکردنی شوێن و دەڤەرەکان بە زمانی کوردی و عەرەبی و ئینگلیزی دەبن، بە مەرجێك نووسینە کوردییەکە لە بەشی سەرەوەی تابلۆکەدا بێت و دەرکەوتوو تر بێت.

دووەم: پێویستە تابلۆی ئوتۆمبیلەکان بە زمانی کوردی بنووسرێن.

بەشی پێنجەم
زمانی خوێندن

ماددەی (١٣):

زمانی کوردی لە پەروەردە و پڕۆسەی فێرکردن و خوێندن زمانی فەرمییە لە کوردستانی عێراقدا.

بەشی شەشەم
زمانی کار و بازرگانی

ماددەی (١٤):

پێویستە گشت کۆمپانیا و دامەزراوەکانی کەرتی تایبەت زمانی کوردی بەکاربهێنن، بەکارهێنانی زمانی بیانی بەپێی پێویستی خزمەتگوزاری و زمانی بەکارهێنەران ئازادە.

ماددەی (١٥):

بۆ دامەزراندن، یان کارکردن بە گرێبەست لە هەر شوێن و کارێکدا ئەوانەی زمانی کوردی دەزانن دەرفەتی وەرگرتنیان زیاتر دەبێت، بە ڕەچاوکردنی پسپۆڕی و تایبەتمەندی کارکردن لە سێکتەرە جیاجیاکان.

ماددەی (١٦):

پێویستە لە پەیوەندی نێوان خاوەنکار و کارمەندەکانیدا (بە گرێبەستیشەوە) زمانی کوردی بەکاربهێندرێت دەکرێت لە پاڵیدا زمانێکی دیکەش بەکاربهێندرێت.

ماددەی (١٧):

پێویستە هەموو جۆرە ڕیکلام و بانگەشە و ئاگادارییەکی کارو بازرگانی لە هەرێم، بە زمانی کوردی بێت و، دەکرێت لەگەڵیدا زمانی دیکەش بەکار بهێندرێت.

ماددەی (١٨):

یەکەم: پێویستە هەموو شتومەك و کەل و پەل و کاڵایەك کە لە هەرێم بەرهەم دەهێندرێت ڕێنمایی بە زمانی کوردی لەسەری بنووسرێت.

دووەم: دەزگا پەیوەندیدارەکان کۆمپانیاکانی هاوەردەکردنی خواردن و دەرمان بە وەرگێڕانی ڕێنماییەکان بۆ زمانی کوردی پابەند دەکەن.

ماددەی (١٩):

پێویستە فۆرمی داواکاری و پارەدان و وەرگرتن لەگەڵ هەموو دەزگایەکی خزمەتگوزاریی بازرگانی و پسولە و زەرف ..... هتد، بە زمانی کوردی بن، بەکارهێنانی زمانی دیکە لەپاڵیدا ڕێگە پێدراوە.

بەشی حەوتەم

زمانی فەرهەنگ و ڕۆشنبیری

ماددەی (٢٠):

یەکەم: میدیا و ناوەندی کلتووری لە هەرێم بە زمانی کوردی دەبێت، لە کاتی پێویست زمانی دیکە بەکاردەهێندرێت.

دووەم: پێکهاتەکانی دیکەی هەرێم بۆیان هەیە بە زمانی خۆیان میدیایان هەبێت.

ماددەی (٢١):

یەکەم: لەکاتی ئەنجامدانی هەر چالاکییەکی هونەری و کلتووری بیانی لە هەرێمدا دەبێت پۆستەر و پڕوپاگەندەی کارەکە کوردی تێدابێت لە پاڵ زمانە بیانییەکە.

دووەم: هەر کارێکی هونەری و کلتووری کە لە هەرێم بەرهەم دەهێندرێت یان نمایش دەکرێت دەبێت بە کوردی بێت، یان وەرگێڕانی کوردی هەبێت.

بەشی هەشتەم

زمانی پێکهاتە نەتەوەییەکان

ماددەی (٢٢):

لە هەر یەکەیەکی بەڕێوەبردندا، کە چڕی دانیشتوانەکەی سەر بە پێکهاتە نەتەوەییەکانی دیکە بن، زمانی خۆیان لە پاڵ زمانی کوردیدا دەبێتە زمانی فەرمی بۆ خوێندن، ئاخاوتن، کاروباری کارگێڕی و ناوخۆییان.

ماددەی (٢٣):

دەبێت دامەزراوەکانی ئەم جۆرە پێکهاتانە لە پەیوەندییەکانیان لەگەڵ دامودەزگاکانی حکومەتی هەرێم، زمانی کوردی بەکاربێنن.

بەشی نۆیەم
سزاکان

ماددەی (٢٤):

ئەوەی سەرپێچی حوکمەکانی ئەم یاسایە بکات، بەر ئەم سزایانەی خوارەوە دەکەوێت:

یەکەم: سزاکانی بەرزەفتەکردنی بەسەردا جێبەجێ دەکرێت ئەگەر هاتوو فەرمانبەر بوو.

دووەم: ئەگەر سەرپێچیکار فەرمانبەر نەبێت ئاگادار دەکرێتەوە کە لە ماوەی (١٥) رۆژدا سەرپێچیەکە ڕاست بکاتەوە، ئەگەر لەسەر سەرپێچیەکە بەردەوام بوو، بۆ هەر رۆژێك بە غەرامەیەك سزا دەدرێت کە لە (٥٠) پەنجا هەزار دینار کەمتر نەبێت و، لە (١٠٠) سەد هەزار دینار زیاتر نەبێت.

سێیەم: هەموو زەرەرمەندێك مافی جولاندنی داوای هەیە لە کاتی سەرپێچی کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

بەشی دەیەم
مادده دوماهییەکان

ماددەی (٢٥):

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران بە هەماهەنگی لەگەڵ ئەکادیمیای کوردی و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی (٢٦):

کار بە هیچ دەقێکی یاسایی، یان بڕیارێك ناکرێت کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکۆك بێت.

ماددەی (٢٧):

ئەم یاسایە لە رۆژی بلاوکردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) جێبەجێ دەکرێت.

هۆیەکانی دەرچواندن

لەبەر رۆشنایی ماددەی چوارەمی دەستووری هەمیشەیی کۆماری عێراقی فیدراڵ بۆ زیاتر پێشخستن و بایەخدان بە زمانی دایك و رێزگرتنی زیاتر لەسەرجەم پێکهاتەکانی کوردستان لەسەر بنەمای پێکەوە ژیانی ئاشتییانە لە هەرێمی کوردستان، ئەم یاسایە دەرچوێندرا.

یوسف محمد صادق

سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق